

Rapporten i korthet

Kollektivavtalens täckningsgrad och vita fläckar

Anders Kjellberg, författare
Professor sociologi vid Lunds universitet.

German Bender, redaktör
Utredningschef på Arena Idé och doktorand
i företagsekonomi vid Handelshögskolan.

Rapporten i en mening:

Denna rapport handlar om var kollektivavtalen finns, var de inte efterlevs och var de inte finns ("de vita fläckarna") samt var risken för exploatering av arbetskraft är störst.

I denna rapport presenteras för första gången andelen anställda som täcks av kollektivavtal per bransch och företagsstorlek. Uppgifterna bygger på registerbaserad statistik från SCB (2021). Kollektivavtals-täckningen varierar mellan olika branscher och företagsstorlekar (se tabellen).

Kollektivavtalens täckningsgrad är mycket hög i Sverige. Nästan nio av tio anställda omfattas av kollektivavtal. I privat sektor är andelen lägre, men ändå mycket hög: omkring 80 procent. Därtill har Sverige (vid sidan om Island) världsrekord i facklig anslutning: cirka sju av tio anställda är medlemmar av en fackförening. Men arbetarnas organisationsgrad är klart lägre än tjänstemännens och har minskat betydligt mer under de senaste 15-20 åren.

Rapporten belyser de delar av den svenska arbetsmarknaden

som saknar kollektivavtal, som vi kallar kollektivavtalens "vita fläckar". Beroende på beräkningsmetod arbetar mellan 585 000 och 633 600 personer i företag utan kollektivavtal. Det motsvarar 13 procent av alla anställda. I privat sektor är andelen utan kollektivavtal högre, eftersom alla i offentlig sektor omfattas av kollektivavtal. Med 77 procents täckningsgrad i privatägda företag (79 procent inklusive statliga/kommunala företag) arbetade nästan var fjärde privatanställd i kollektivavtalslösa företag.

Andra bekymrande omständigheter som rapporten behandlar, är att befintliga kollektivavtal inte alltid efterlevs och att allt fler människor utsätts för exploatering och arbetslivskriminalitet.

Mer om rapportens innehåll

- » Kollektivavtalens täckningsgrad – andel anställda respektive andel företag.
- » Arbetsgivarnas organisationsgrad.
- » Riskfaktorer – grupperna som löper störst risk att exploateras.
- » Problem med oseriösa företag och arbetslivskriminalitet.
- » Fördelar med kollektivavtal för arbetsgivare och anställda.

Åtgärder för att stärka den svenska modellen

- » Fler och bättre kontroller.
- » Skärpt lagstiftning.
- » Skärpta sanktioner.
- » Bättre samverkan mellan myndigheter och parter.
- » Bättre information till utländsk arbetskraft och arbetsgivare.
- » Högre facklig anslutningsgrad.

Den fullständiga listan med 69 förslag finns i rapportens sista kapitel.

Facklig organisationsgrad för utvalda branscher, samt andel anställda och andel företag som omfattas av kollektivavtal (2021/2022)

Bransch/årtal	Organisationsgrad arbetare	Organisationsgrad tjänstemän	Andel anställda med kollektivavtal	Andel företag med kollektivavtal
	2022	2022	2021	2021
Jord- & skogsbruk, fiske	42 %	-	73 %	43 %
Industri	72 %	79 %	95 %	53 %
Bygg	56 %	66 %	87 %	43 %
Handel	51 %	66 %	77 %	34 %
Hotell & restaurang	31 %	55 %	70 %	39 %
Transport	57 %	70 %	87 %	52 %
Information & kommunikation	-	69 %	52 %	7 %
Utbildning	-	-	76 %	32 %
Vård & omsorg	-	-	77 %	23 %
Personliga & kulturella tjänster	-	-	70 %	34 %
Summa privat sektor	56 %	69 %	77%*	30 %

*Anmärkning: Statliga och kommunala bolag är exkluderade. Om dessa inkluderas stiger andelen anställda som täcks av kollektivavtal till 79 procent. För fler anmärkningar om statistiken, se tabell 26 i rapporten.